

[Vztah subjektu k pravdě]

800526-3

Jestliže jde v poznávacím (ostatně i vůbec v aktivním, pokud je vědomím, myšlením, poznáním zprostředkován) procesu o nezbytnou účast čtvrtého členu – vedle subjektu, objektu a media, jímž je řeč-myšlení – totiž pravdy, pak je nutná otázka, jaký charakter má vztah subjektu k pravdě.

Vztah subjektu k pravdě je podstatně odlišný od jeho vztahu k objektu, k předmětu. Pravda se nemůže v pravém slova smyslu stát předmětem ani pro subjekt sám, ani pro myšlení. My však víme, že pravdu můžeme učinit předmětem svých úvah. Jak je to možné? Je to tím, že zapomeneme na pravdu samu a že učiníme svým tématem nějaké její zpředmětnění, např. pravdivý poznatek. To učinili filosofové již ve starém Řecku.

Adekvátní pojetí pravdy je možné pouze za předpokladu, že předmětem našeho srovnávání, přirovnávání je na jedné straně konkrétní věc, a na druhé straně konkrétní výpověď o té věci. To znamená, že jsme vyloučili ze svého zájmu a ze své pozornosti pravdu samu na jedné straně a úhrn toho, co se může stát předmětem výpovědi na straně druhé (tj. svět [také] předmětných jsoucen). Toto zapomnění na pravdu samu je analogií či spíše ještě zvláštním typem zapomnění (zapomenutosti) na bytí samo.

Ale i když takto redukuje předmět svého zájmu, tj. redukuje pravdu na pravdivý poznatek, teze o adekvaci neobstojí. Není totiž nic k srovnání, nic se tu nepodobá. Vztah mezi věcí a pojetí věci (event. pojmem či představou věci) není zvenčí kontrolovatelný. Neexistuje místo, na něž bychom se mohli odebrat a z něhož bychom dostali „před sebe“ jak věc samu, tak pojem (nebo představu) věci. Věc totiž „před sebe“ dostaneme jenom tak, že ji opět pojmem, že si ji před-stavíme, že ji myšlenkově uchopíme. Jinak se k ní nedostaneme. Takže srovnat potom můžeme jenom jedno pojetí s jiným pojetím, jednu představu s jinou představou, jednu myšlenku s jinou myšlenkou. Takže samo srovnávání je možné jenom v myšlení, v řeči, v elementu slova. Není přímého vztahu mezi věcí a jejím poznáním, nýbrž vždy jen oklikou přes řeč a přes myšlení můžeme k nějakému poznání vůbec dospět.

Navíc svým myšlením se nikdy přímo nedotýkáme věcí. Sám vztah mezi myšlením (řečí) a mezi věcmi je zase zprostředkován vztahem nějaké aktivity, akce k věci. Pouze prakticky, tělesně, hmotně se můžeme věci dotknout, resp. nějak ji zasáhnout; akce pak musí být podrobena reflexi, v rámci reflexe musí být řečově-myšlenkově interpretována, a teprve jako výsledek této interpretace může být namyšlen soud a v soudech pojem věci.

Pravda pak není záležitostí výhradně myšlení, nýbrž má své místo i mimo ně a před ním. Medium řeči-myšlení je však čímsi speciálním pro

„působení“ pravdy: prostřednictvím logu, myšlenky, slova, řeči se uplatňuje pravda mnohem intenzivněji, přesněji, pronikavěji než všemi jinými způsoby. Ale tyto jiné způsoby existují a fungují.

(krouž. blok, č. 80-033; Praha, 800526-3.)